

Cserna-Szabó András: Veszett paradicsom

I.

Cserna-Szabó bevallottan szórakoztató szépirodalmat ír, tudatosan kapcsolódik ehhez az irodalmi irányhoz, ami azóta létezik, amióta irodalom létezik:

„Hiszek abban, hogy az igazi irodalom szórakoztató, izgalmas, sírós-nevetős. Nem hiszek az unalomban. Se a magaskultúra VIP-klubjában, ahová csak keveseknek, a kifinomult ízlésű elitnek van belépés. A sok száz éve fennmaradt művek jelentős része szórakoztató népkönyv, tele kalanddal, izgalommal, szex-szel, zülléssel, étellel: a mitológiai történetek, a Dekameron, a Gulliver, a Don Quijote, a Švejk, stb. Ezeket olvassuk ma világirodalomként... Azt látom, hogy van egy ki nem mondott elvárás a „szépirodalommal” szemben, hogy maradjon meg „szépnek”, vagyis érintetlennek, éterinek, emelkedettnek, mélynek, komolynak, bonyolultnak... Ahogy Babits írta száz éve: az irodalom trónszékére az „Unalom szentségét” ültették. Hogy miközben sügyig járunk a popban, a szépirodalom maradjon meg tisztának, ne mocskoljuk be krimivel, pornóval, humorral, étellel stb. En ezzel nem értek egyet, szerintem nem lehetünk ennyire finnyások. Az én irodalmi példaképeim nem féltek attól, hogy bemocskolják a kezüket az étellel. Gondoljunk csak Boccaccióra vagy Hašekra. Szoktam mondani, hogy ha ezek a szerzők magyarnak születnek, megszívják. Úgy járnak, mint Rejtő, kivezetik őket a szépirodalomból. Hiszek abban a közhelyben, hogy nincs magas és mély kultúra, komoly és könnyű zene, szép meg csúnya irodalom. Persze, a magyar irodalom egy sznob közeg. Itthon elképzelhetetlen, hogy egy krimi vagy egy ponyva a magaskultúra részévé váljon.” (Cserna-Szabó)

II.

A novellái igen sokszínűek Mind hasonlít egy kicsit egy másikra, és mégis mind más, de a szerző egyedi stílusa, markáns hangvétele mindenütt megjelenik. Néhány írás a jelenben játszódik, mások a múltban, megint másoknál teljesen irreleváns az idő, van itt a századelő Budapestjén játszódó gótikus kávéházi történet, chicagói kórházi jelenet, vámpíros-grófos erdélyi história, úrhajós zeneidézés, vonatosszellemsztori és IKEA-s horror is. Van, ahol a szereplők nevét sem tudjuk, máskor mindenkit egy Star Wars karakter után neveztek el, megint másutt pedig történelmi-irodalmi személyek jelennek meg. Olvashatunk tragikus és bizarr-meghökkentő, abszurd történetet, valóságosnak tűnőt, és olyat is, amire a nyakamat tenném, hogy megtörtént. Sok sorsot, történetet lezár, sok esetben a klasszikus novellákra jellemző csattanóval, de vannak nyitva hagyott sztorik is, és sosem tudjuk meg mi lesz a sztori (vagy a főhős) vége. Ekkor az ember utána órákig agyalhat, vajon mi történt például a többszörösen ellopott-elrabolt kamionnal.

Jellemző a novellákra az intertextualitás, más irodalmi, zenei művekre és művészekre, alkotókra, rocksztárookra való utalás. Cserna-Szabó András is gyakran él a posztmodern irodalom azon kedvelt vonásával, mely mondatok, akár hosszabb bekezdések szemrebbenés nélküli átvételét jelenti más íróktól, vagy épp saját műveiből. Néhol idézőjelek közé szorítva, míg máshol mindenféle jelzés nélkül beillesztve olvashatunk a novellákban idézeteket többek közt Cicerótól, Aranytól, Petritől, a Szózatból. Gyakoriak az irodalomtörténeti utalások (pl. Petőfi, Krúdy, Móricz, stb). A halmozott márkanevek (Ursus sör, Palmolive Mineral Massage tusfürdő, Gucci blézer, Dolce & Gabbana táska, Vogue Filter Super Slim cigi, Unicum next, Louis Vuitton-retikül, Espresso corretto, stb) pedig a fogyasztói társadalom görbe tükrét képezik. És természetesen az evés, az ételek is fontos szerepet kapnak.

A kötet elbeszélései tehát szorosan kötődnek különféle hagyományokhoz. A kiindulási alap az európai kultúrkör egyik eredettörténete, a bűnbeesés sztorija, erre mind a cím, mind a borító is utal. (Biblia, Milton, Sarkadi Imre) A veszett paradicsom azonban nem csupán az elvesztett Édenkert, mert ha jól megnézzük a kötet címlapján található képet, Ádám és Éva ugyanis egyben egy paradicsomos konzervdoboz dekorációját is képezik. Ez eszünkbe juttatja Cserna-Szabó alkotói magánmitológiájának másik fontos pillérét, a gasztronómiát, ami szintén hangsúlyosan jelen van a kötetben. A borítón látható konzerv irodalmi szempontból sem véletlenül utal a sűrített paradicsomra: a novella műfaja a tömörítést követeli meg, ráadásul megidézi Andy Warhol híres, Campbell's paradicsomleves-konzervet ábrázoló képét, mely a pop-

art egyik ikonikus alkotása. Ezzel Cserna-Szabó azt jelzi, hogy a könyve az úgynevezett magas irodalmi kánon provokációja. A rock, a popkultúra is sokszor provokáció.

A Veszett paradicsomban minden novellának egy női név a címe, ezek a női nevek fűzik össze a novellákat. Ingertől Gerdaig, Nyusztól Berillig, Annától Deliláig igen sok női nevet – ők lesznek a kalauzaink ezen a földi pokolnak beillő mennyországban, amit életnek hívunk. A "Keresd a nőt" közhely jut eszünkbe: minden történés mögött egy nő van. Változó az írások és a címek egymásnak való megfeleltethetősége: néhol valóban csak egyetlen rövidke említés erejéig tűnik fel az adott női név (Zója), míg máshol az általa takart hölgy meg is jelenik mellékszereplőként (Zsejke), vagy épp a történet központi figurájaként (Regehű), van, amikor a női név pedig egy kocsma neve (Vénusz).

A történetek alapvetően egy-egy férfiről szólnak, akinek az életében a mozgatórugó mindig egy nő. Vagyis ezek férfitörténetek, melyekben a főszereplők mégiscsak a nők. Legyen az egy anya, nagymama, nővér, szerető vagy feleség, fiatal, érett szépasszony, idős asszony vagy prostituált

Ebben a könyvben a férfiak hol léhán, hol elképesztő elszántsággal vetik bele magukat az életbe, a nők pedig csábító, rafinált Évák, akik szerető társai és segítői (Cina) vagy kihasználói és tönkretévői a férfiaknak, de a fordítottja is megtörténik: van, amikor a férfi teszi tönkre a nő életét (Regehű) és van, amikor a nők hajszolják önsorsrontásba vagy pusztulásba a férfit (Viki). Sőt van olyan sztori, amikor valójában nem tudjuk meg, hogy melyik fél a tragédia okozója (Vénusz). Ez a pusztulás sokszor egyáltalán nem lehangoló, inkább groteszk, abszurd és vicces. Nemcsak szánjuk hőseiket, hanem bizony velük (sokszor rajtuk) nevetünk.

Cserna-Szabó András a szereplőket sokszor eléggé naturalista módon ábrázolja, stílusa sem finomkodó. Ha kell, vaskos a szövege, de sehol nem csap át felesleges trágárkodásba.

Az első és az utolsó novella keretbe foglalja a kötetet: mindkettő az írásról szól.

Vénusz: az első novella címe. a szerelem istennőjének a neve, a műben egy söröző neve. A novella egyébként a címnek megfelelően egy szerelmi történet. Egy mondatárusról és egy alföldi birkatenyésztőről szól. Az öreg birkatenyésztő tőle vásárol a saját történetéhez egy első mondatot. Majd bónuszképpen a mondatárus ingyen ad neki egy zárómondatot. Ebből két mondatból nagyjából meg is ismerjük Pista bácsi szerelmi történetét. A sztori túlmutat önmagán: magáról az írásról is szól. A novella első mondatát a mondatárus a novella során felajánlja a birkatenyésztőnek (igaz, becsületesen bevallja, hogy ez a mondat már „használt”, ezért árengedményt adna Pista bácsinak). Majd ajánl egy, még fel nem használt mondatot, de ezért már felárat kérne. Ez a mondat a Jolán című novella kezdőmondata egyébként. Pista bácsi azonban már korábban kiválasztotta a saját történetéhez a kezdő mondatot a NET-en, sőt kreatív módon át is alakította azt. Ezért kapja bónuszképpen a zárómondatot. Tehát ez a nagyon fontos első novella a kötetben magáról az írásról szól, a fikció és a valóság viszonyáról.

A zárónovella (**Gerda**) egy „hármaskör” írója szól, aki csaló: vén, rózsadombi szipirtyóktól úgy csal ki pénzt, hogy megígéri nekik, hogy megírja a történetüket. Előleget vesz fel, majd kámforra válik. Gerda néni is azért találkozik vele, hogy megírja az élete történetét. Pontosabban csak egy év történetét, az 1966-ost. „1966-ban már tíz éve éltünk demokráciában. Tíz éve győzött a forradalom, a ruszkik hazamentek, jött a többpártrendszer.” – Ez nem igaz, természetesen, tudjuk, hogy a ruszkik leverték a forradalmat. Irónia, valójában a tényleges rendszerváltás utáni állapotokra utal: „Ki tudja, hányadik kormány volt már. Nemzetiek, kispapok, komcsik, szocdemek, ifjú forradalmárok, mindenki. És mindenki lopott. Mindenki hazudott, ahogy a csövön kifért. ... Belefulladtunk a korrupcióba, a bürokráciába, az ország szekere meg csak lejjebb-lejjebb...” De a műben Gerda néni magánélete a lényeges: „1966-ban, január elején, elhagytam a férjemet.... Otthagytam a gyerekeket ... Két nap múlva már luxuskurtizán voltam a Várnegyedben...” Ám, akibe beleszeretett, aberrált férfi volt, aberrált vágyakkal. A novella bibliai utalással fejezi ki ennek a kapcsolatnak a lényegét: „Álmomban két angyal voltam. Igen, rögtön kettő. Ez a két angyal, én, egy öreg házban pogácsát evett Lóttal és családjával.

Feldühödött tömeg vette körbe a házat, és az angyalokat követelték. Lót kiment, felajánlotta lányait a két vendég helyett, de azok csak az angyalokat akarták. Azt mondták, ha nem kapják meg őket, majd Lótot erőszakolják meg. Amikor felébredtem, Ignác magasodott felettem. Sudár, vézna, szép budai fiú volt. Megcsókolt, és huncutul mosolyogva valamit a fülembe suttogott. Eszednél legyél, Igi, azt nem lehet, az már több a soknál, tiltakoztam

sápadtan. Ez az utolsó szavad?, kérdezte. Hallgattam. Mert ha igen, engem többé nem látsz, keresek egy izgalmas nőt, szavalta Ignác, azzal sarkon is fordult, az üvegajtó úgy nyílt szét előtte, mint Mózes előtt a Vörös-tenger. ... Ahogy Ignác eltűnt, a váróterem vörös lángokba öltözött, kénköves és tüzes eső hullott mindenre: az utasokra, a liftre, az újságárusra, a büfékre, a mozgólépcsőre, a padokra. Kifutottam a lángoló teremből, egy üdítőitalautomatához léptem, bedobtam a pénzt, de hiába lökdöstem durván a gépet, az nem adott semmit, csak az érmekelet nyelte el sorban. Azt hittem, meghaltam. De később kiderült, csak elájultam. A kórházban tértem magamhoz. Két hétig voltam bent, szinte végig aludtam a nyugtatóktól. Aztán jött a pszichoterápia. Az elmeegógyintézet kertjében, a gyönyörű hársak alatt Ignác meglátogatott. Akkor láttam utolszor. Ekkor írta leghíresebb versét, ott a kertben. „Szodomában üresek a kólaautomaták.” Ez volt a címe.”

A novella zárata is álom, Gerda néni visszatérő álma: Kháron ladikján utazik a csupasz lelke, aki ezt mondja neki: *„A gyerekek kegyetlenek, a felnőttek faszok, a halottak a túlvilágról átkozzák meg az élőket. Azzal befordulunk a Pokol felé.”*

A zárónovella mondanivalója: minden fikció, még az irodalom sem igaz: „...az irodalomban a tények szégyelljék magukat! ... Micsoda nyálas közhelyek, gondoltam magamban. Az élet csak egy pillanat... Még szerencse, hogy nem kell megírnom –hiszen nem vagyok én író, csak egy szélhámos. Hála istennek.”

A **Mia** című novella Dosztojevszkij Bűn és bűnhődésének modern átírata, de csak az elbeszélés végén, a csattanóban derül ki, hogy melyik regényről is van szó. Mia az IKEÁ-s KRAMFORS bőrkanapé tervezőjének a neve. A márkanévek itt is nagy szerepet játszanak: Solsta Olarp fotel, FISKARS balta. A csattanó ez esetben hihetetlen erővel sújt le az olvasóra, úgy, ahogy Raszkó Imre baltája landol a szomszéd néni tarkójában. Ekkor jön rá az olvasó, hogy Raszkó prostituált barátnőjének miért Szonja a neve, a szomszéd néni pedig miért uzsorás.

A novella egyébként szorosan kötődik a kötetben a következő Regehű címűhöz: Szonja is prostituált, ahogy Regehű is, Raszkó Ukrajnából költözött Pestre, a fiú és Regehű Erdélyből, nincsenek barátaik, külső kapcsolataik, a márkanévek itt is a szegény emberek vágyait, nyomorúságát jelzik. Van egy lényeges különbség: Szonja és Raszkó viszonya, he nem is mély kapcsolat, de legalább megjelenik az érzelmeikben az emberi szeretet: *„A troliról izgatottan hívta fel Szonját, aki ugyan már aludt, de a hallottaktól hamar kipattant a szeme. Raszkó ugyanis meghívta karácsonyra, egész pontosan szentestére, és hozzátette, ez most nem a tavalyi meg a tavalyelőtti vodka-dugás kombó lesz, hanem valódi karácsony, fával, ajándékkal, vacsorával, mennybőlazangyallal. Egyszóval fullos. Szonja a vonal másik végén (a nyolcadik kerületi Dankó utcában) sírt a boldogságtól.”*

Fontos novella a Mia párnovellája, a kötetben a következő, a **Regehű** című. A Regehű magyar eredetű női név, jelentése: rege, monda, és ez esetben a főszereplő neve is. A novella nyitómondata: *„Mikor a lány felkelt, a fiú már nem feküdt mellette az ágyban.”* Cserna-Szabó novelláiban és itt is nagyon hangsúlyos a nyitó- és a zárómondat (lásd: mondatárus!!!) Két fiatal párkapcsolatát mutatja be ez a sztori. Az első mondatból már sejthetjük, hogy a fiú már nem szereti a lányt. A párkapcsolat szétesésére és az egymástól való elidegenedésre több jel is utal: a fiú (a neve ki sem derül...) depressziós, alkoholista: *„A fiú a fehér fotelben ült, lába egy hokedli tetején. Egyik kezével a kacorjával játszott, a másikban egy dobozos Ursus sört tartott, és közben valami Disney-rajzfilmet bámult.”*

A lány szereti őt, de a fiú már két éve munkanélküli és a lány prostituáltként tartja el.

Nemcsak egymástól elidegenedettek, de a társadalomtól is: nem ismernek senkit, idegenként költöztek a városba, útközben találkoztak, nincs külső kapcsolatuk. A fiú munkanélküli, a lány mint prostituált csak úgy tudja magát megvédeni, ha nem alakít ki emberi kapcsolatokat a kuncsaftokkal. Egy normális párkapcsolatban a férfi eltartja a nőt, és nem kényszeríti megalázó élethelyzetbe. Regehű érzi ezt, de nem realizálja tudatos szinten, csak a tudat ösztönös szintjén: *„A lány tisztálkodás közben képtelen volt szabadulni a gondolattól, hogy ez a test nem az övé. ... alaposan kitisztította testnyílásait, és közben az járt a fejében, ezek nem az én testnyílásaim.”* A testnyílásokra való utalás természetesen arra utal, hogy prostituálja magát.

A munkába indulás párbeszéde is jelképes:

„Szeretlek – mondta a lány az ajtóból.

Szeretlek – mondta a fiú, de nem nézett a lányra, tovább bámulta a tévét.”

A márkanevek itt is fontos szerepet játszanak: hamisított designer termékeket engedhet meg magának a lány, ezzel próbálja élete sivárságát izgalmassá, érdekessé tenni. („Egy divatüzlet kirakatát bámulta sokáig, arra gondolt, jól állna neki ez a kis citromsárga Gucci blézer. De aztán eszébe jutott, hogy amíg a fiúnak nincs munkája, addig spórolniuk kell. Különben is, két hete nem jött meg. Nem baj, gondolta, éppen olyan jó lesz a piacon vásárolt hamisított Gucci blézer is. „) A kapcsolatuk lezárulása Regehű egy „munkanapja” alatt történik: *„A lány pontosan négy órát dolgozott. Közben megivott három kis Jim Beamet. Miközben dolgozott, végig azt érezte, hogy valakik bámulják őt. Meg azt, hogy a teste nem az ő teste.”* A szakítást előrevetíti, hogy Regehű egy tragikus autóbalesetről olvas: *„Talán nem érezte a fájdalmat, talán ez a fővárosi férfi is úgy érzi, a teste nem az ő teste, gondolta a lány.”*

A nap végén a szakítás is olyan személytelen, mint a kiüresedett kapcsolatuk, és mint ahogy a lány is -kényszerűen- dolgozik: *„Hullafáradtan nyitotta ki a hűtőt. A Násal sajt kiáradó bűzétől kissé megtántorodott. A hűtőben volt még fél tál penészes puliszka és egy üveg köményes pálinka is. A lány meghúzta a butéliát, rágyújtott egy hosszú, vékony Vogue Filter Super Slim cigarettára. Akkor vette észre a konyhaajtónak támasztott botot. Az volt belelévélve rovásírással (=innen tudjuk meg, hogy két erdélyi fiatalról van szó): „Már nem szeretlek, Regehű!”*

A lánynak kicsordult a könnye. Úgy érezte, a fájdalmat, ami a lelkét tépi, nem éli túl. Elmosolyodott, mert ez a lélek most végre az ő lelke volt.”

A lány végre megtalálja azt a dolgot, ami az övé: a lelkét. Hiszen a testét mások használják. Tragikus, hogy ez a felismerés egy fájdalom árán következik be, és egyben ellentmondásos is, mivel Regehű számára talán már lehetséges a boldogság megtalálása.

A **Nyuszi** című írás pontosan a kötet közepén kapott helyet. A főszereplő, Nyuszi nem jelenik meg a novellában, csak a férfiak vágyaiban, gondolataiban, társalgásaiban. Mint minden kedden már hét éve, egy fővárosi hentesüzletben ebédel két barát, az egyikük fizikus. Megállapítják, hogy a halál csupán illúzió – e ponton a fizikus elmagyarázza Robert Lanza elméletét, a biocentrizmust és azt, hogy mi az Einstein-Rosen híd (=Féregjárat) lényege. Majd olyan abszurd dolgok történnek a szokásosnak induló kedden, ezen a hétköznapi helyszínen, hogy az ember hirtelen azt se tudja, mit gondoljon. Mit sem sejtve, békésen olvassuk, és egyszer csak képen vágja az embert az abszurditás. Ráadásul nem is képtelenségekkel, mert semmi olyan nem történik, ami fizikailag ne történhetne meg. Egyszerűen csak szörnyen bizarr dolgok történnek. Bárkivel megeshetnének ezek, akár velünk is... Egy aktatáskás érkezik a hentesüzletbe, és innen válik abszurdá a történet. : *„A férfi nem szól egy szót se. Lassan a pultra helyezi az aktatáskáját. Kissé hátralép (megteheti, senki nem áll mögötte), letolja a nadrágját, és a hentesüzlet járólapjára engedi az ürülékét. Szó bennszakad, hang fennakad, lehellet megszegik.”* – **EZ A MONDAT SZÓ SZERINTI, DE NEM JELÖLT ÁTVÉTEL**
ARANY JÁNOS: WALESI BÁRDOK C. BALLADÁJÁBÓL! *„Ezután Pan Tau higgadtan felhúzza a nadrágját, begombolkozik, és nyugodt léptekkel távozik a helyiségből. Egyszerűen kísétál az üzletből. Nem fut, nem siet: sétál. Húsz-egynéhány kikerekedett szempár figyeli. Az aktatáska a pulton marad.”* Ezután kisebb örvényezés támad a kocsmában, feltakarítják az ürülékét, majd vita kezdődik, hogy mi lehet a táskában... Végül a feldühödött tulaj kivágja az utcára. *„Óriási detonáció rázza meg a környéket. Felrobban az egész csomópont... Mindenfelé füst, roncsok és véres emberi maradványok. Sírás, jajgatás, kétségbeesett kiabálás hangjai töltik be a vidéket.... Égett hús szaga lebeg a halott tér felett. ... Az emberek gecik, Müller, ez az igazság ...* **ÉS AZ UTOLSÓ MONDAT, AZ ABSZURD BEFEJEZÉS:** *„Még szerencse, hogy nincsen halál, Bélessy, mert ha lenne, bazmeg, most tényleg elbőgném magam – mondja Müller, és bekapja az utolsó falat véres hurkát.”*

A **Delila** című lélektani krimiben a Halál egyfajta csendes főszerepet játszik. Három barát találkozik, negyedik cimborájuk temetésén. Azon tanakodnak mi kergethette öngyilkosságba barátjukat, aki oly nagyon megváltozott a halálát megelőző időszakban. Eddig akár klisé is lehetne, de aztán az író egy szürreális utazás keretein belül bevezet minket az öngyilkosság előzményeibe. A hétköznapi egyszerre különleges lesz. Farsang Bulcsú pedig öngyilkosságot követ el, miután „Jobbik Énjét” keresve egy a szerelem illúziójával leszámolni képtelen, fájdalmába beleőrült hajléktalant talál, akit kínjaitól megfosztandó tett el láb alól.

Azt például nem is sejtjük, hogy a sokáig párt találni képtelen bombajó csaj orvosnőnek (**Viki**) honnan kerül elő hirtelen a semmiből szintén tökéletes férje: „Ráadásul (Viki) nemcsak bombázó volt, hanem évfolyamelső is. „A fiúk le voltak fagyva, ha Viki közelébe kerültek. Meghódíthatatlan csúcs volt számukra ez a lány. Inkább úgy néztek rá, mint a világ nyolcadik csodájára: mintha Marilyn Monroe testében Madame Curie szelleme riszált volna a Kárász utcán. (Szegeden akkoriban azt pletykálták, Szikora Robi újra az élvonalba akarja tolni az R-GO szekerét, és egy álló éve könyörög Vikinek, lépjen be a bandába gidának. De ő fütyül a popkarrierre, hallani se akar a csikidamról.)” Majd váratlanul megjelenik otthon Stefannal, a tökéletes férjjel, míg ki nem derül az igazság: „– A kurva életbe, már megint elromlott – kiáltotta mérgesen a doktornő. – Ebben a hónapban már harmadjára. Lassan mást se csinálok, csak ezt az isten verését javítom! – azzal kigombolta az idétlenül röhögcsélő Stefan ingét, és hátul a nyakán megnyomott egy kapcsolót. ... Lehet, hogy egész éjszaka ébren leszünk. – A Stefi megint elbaszódott. Lehet, hogy ki kell cserélni az egész hipotalamuszt – mondta Viki, miközben megvizsgálta az agyat. ... És egyre nehezebb alkatrészt találni hozzá, úgy őrzik a hullákat mostanában, mintha rabok lennének.” Miközben Frankay Viktória doktornő a férjével kínlódott, az édesapja sokkot és agyvérzést kapott, haldoklani kezdett: „...csöngettek. Metálszürke kapucnis kabátot viselő alak állt a küszöb mögött. Kezében kasza. Frankay Károlyt keresem, mondta a Kaszás síri hangon. – Menjen a picsába – vágta rá az ajtót Viki, majd dühösen a nappali felé indult. ... Megint csöngettek. Harmadjára. Frankay doktornő hirtelen ötlettől vezérelve felkapta férjét az asztalról, és az ajtóhoz szaladt. – Frankay Károlyért jöttem, tovább nem várhatok – mondta szemrehányó hangon a Kaszás. – Rendben, viheti. És többet meg ne lássam a környéken, különben belebütykölek a sötét kis fejébe. Megértette? – mondta Viki, és átadta élettelen férjét a kapucnis férfinak.” Tehát a saját maga által teremtetett, majd kizsigerelt férjét odadobja a halálnak. Felmerülhet az emberben a kérdés: miért férfi a hajléktalanok nagy része?

A **Zsejke** címűben Drakula látogatja meg Kolozsvárt és feltűnik a klasszikus Hunyady-novella bölcsész hőse is: Kelepei. Ez egy „jövendölős” elbeszélés, a vérszívó Drakula gróf a huszadik század eljövendő vérfürdőiről beszél 1914 nyarán: „többé nem kell titokban, cseppenként, keservesen szívogatni a vért holmi márvány nyakakból. Csak odabiggyesztjük fejünk a megbillent világ pereméhez, tágra nyitjuk szájunkat, és a vér nem vékonyka patakban, de vödörszám ömlik majd belénk”

Ernst Lajos műgyűjtő 1937 tavaszán öngyilkos lett. A **Cina** című novellában (ami szintén „jövendölős” elbeszélés) Cserna-Szabó megírja az „igazi” történetét: a novella szerint cserehalál történt, mert egy jövendőmondó cigányasszony megjósolta Ernstnek a holokauszot. Ernst a Fészek Klubban vacsorázó bohém művész társaságnak elmeséli, hogy látta a jövőt, többek között Karinthy né Böhm Arankát is éhen halni egy táborban. Cserna, élve a művészi szabadsággal, megmenti Ernstet: „Öt nap múlva ezt fogja írni a reggelilap: „Harmadik napja fekszik temetetlenül a ráckevei vályog-halottasházban Ernst Lajos.”

– Ezt is a jósnő gömbjében láttad? – kérdezte ámulva Koszta.

– Nem. Ez már az én művem. Ugyanis felkerestem a ráckevei körorvost, dr. Zonda Józsefet. Tízezer pengőt ígértem neki, ha szerez nekem egy prima hullát, ami alkatra nagyjából stimmel az én testemmel. Pár napja aztán végre ki is halásztak egy ilyet a Dunából. Két nap múlva fogják újra megtalálni. A zsebemben az én papírjaim lesznek. ...

– Örögi terv – mondta Hacsek.

– Én pedig most elmentem Amerikába. A csodás Cinával.” (aki cigány jósnő gyönyörű szép prostituált lánya).

A valóságban nem így történt. De a hangulatos múltidézés (írók hadát vonultatja fel a Fészek klubban, ahol a vendégek jobbnál jobb ételeket fogyasztanak) része a valóság megszépítése.

A kötetre jellemző, hogy sokszor kap fontos szerepet a történelmi háttér (Cina, Gerda, Zsejke). A **Smaranda** című novellában például Erdély visszacsatolásának idejére helyezi, a kis postás sztoriját, akiért megvesztek a nők. Ami egyébként egy vérbő, erotikus, profán testiségre kiélezett poénú történet. A csattanóban derül ki, hogy miért volt a nőcsábász kis postásnak olyan sok szeretője... (235. oldal)

III.

Egy biztos: a novellák bizonyítják a könyv mottóját, amit mindenki megtapasztal a való életben is: „Kibillent (az élet) az elviselhetetlen normalitásból.” A happy endes tündérmesék fonákját írja meg Cserna-Szabó András. Ez olyanfajta szépirodalom, ami nem próbál valami egyetemeset és nagyszerűt

megfogalmazni, „csak” érdekes emberi sorsokon keresztül szórakoztatja az olvasót. Mert veszett dolog a lét abszurditása. A saját életünk akaratainkon kívül jött létre, de életünk során aztán fájdalmas és örömteli, sőt néha fájdalmasan örömteli élmények érnek bennünket. De ahhoz, hogy veszettül jó legyen az a rongyos élet,* kell egy csipetnyi örültség is, nagyjából annyi, amennyi Cserna-Szabó András Veszett paradicsom című kötetében is megtalálható.

Hogy egy több mint két tucatnyi elbeszélést tartalmazó kötetben hullámszik a teljesítmény, és elsőrangú szövegek váltakoznak felejthetőkkel. Ezek nem rontanak az alapvetően pozitív összképen, legfeljebb kihullanak az emlékezetünkéből.

* Te rongyos élet, bolondos élet!

Mitől tudsz olyan édes lenni, mint a méz?

Te rongyos élet, bolondos élet!

Leszokni rólad, Istenem milyen nehéz! (Csárdáskirálynő)

Tájékoztató:

Bárki elemezheti a kötet bármelyik másik novelláját is. Kiindulópont:

Fény derül arra is, hogy az a mogorva öregúr, aki halott felesége szellemével beszélgetve, jó magyar gulyáslevest vacsorázva leli halálát 1853. március 15-én (**Theresia**), Haynau.

Az az idős asszony, aki a szocialista korszakban épp egy munkáját végezni akaró besúgónak rikácsolja el rég elhunyt férje egykori csapodársága miatti bánatát (**Arabella**).

Máskor kezdetektől fogva tudjuk, hogy Petőfi Sándor az, akit friss nászutasként nem hagy nyugodni a sejtelem, hogy nőként végzi majd egy távoli sivár tájban (**Júlia**).

FELELETVÁZLAT:

I. Kiindulópont – a szerző ars poeticája és a feladat megközelítése

1. Cserna-Szabó András nézete az irodalomról

- Az irodalom legyen **szórakoztató, izgalmas, sírós-nevetős**.
- Elutasítja a „magaskultúra VIP-klubját”, amely kizárja a populáris, könnyedebb elemeket.
- Példaképei: **Boccaccio, Hašek, Rejtő Jenő** – akik nem riadtak vissza a mindennapi élet, a „piszkos valóság” bemutatásától.
- Szerinte a magyar irodalom sznob közege nem fogadja be a krimi, ponyvát a magas irodalmi kánonba.
- **Alapelv:** nincs magas/mély kultúra, komoly/könnyű művészet – csak jó vagy rossz irodalom.

2. Kapcsolódás az európai irodalmi hagyományhoz

- **Szórakoztató irodalom:** kaland, groteszk, humor, csattanó, a mindennapi élet abszurditásának bemutatása.
- **Kanonizált szépirodalom:** intertextualitás, irodalmi és bibliai utalások, posztmodern szövegkezelés.

II. A kötet főbb jellemzői

1. Történetvilág sokszínűsége

- Idő- és térbeli változatosság: századelős Budapest gótikus kávéházai, erdélyi történetek, chicagói kórház, ürtutazás, IKEA-horror, vonatos szellemsztori.
- Szereplők: névtelen figurák, történelmi és irodalmi alakok, popkultúra-hősök.
- Példák: vámpíros erdélyi novella (*Zsejke*), IKEA-bútorok között játszódó bűnügyi történet (*Mia*).

2. Stílus és eszköztár

- **Intertextualitás:** idézetek Cicerótól, Arany Jánostól, Petritől, a *Szózat*-ból – sokszor jelzés nélkül beemelve.
- **Márkanevek halmozása** (Gucci, Ursus, Vogue Filter Super Slim, Unicum Next) – fogyasztói társadalom görbe tükre.
- **Gasztronómia:** állandó motívum, étel- és italélmények hangsúlyosak.
- Naturalista, nyers stílus – de kerülve a felesleges trágárságot.
- Gyakori groteszk, abszurd fordulatok, ironikus látásmód.

3. Címadás és motívumrendszer

- Minden novella címe **női név** (Mia, Gerda, Nyuszi, Berill, Delila...).
- Férfitörténetek női központtal – a nők mozgatják a cselekményt, lehetnek segítők, rombolók vagy áldozatok.
- A „Keresd a nőt” elv modern megvalósítása.

4. Kulturális és művészeti kapcsolódások

- Bibliai bűnbeesés-motívum (cím és borító).
- Borító pop-art utalással (Warhol paradicsomleves-konzerv) → magas- és popkultúra összekapcsolása.
- A novella műfajának „tömörített” jellege párhuzamban a konzerv sűrítménnyével.

III. Kiemelt novellák röviden

- **Vénusz** – Mondatárus és birkatenyésztő története, aki egy első és egy zárómondatból „írja meg” szerelmi történetét; allegória az írásról.
- **Gerda** – Szélhámos „író” pénzt vesz fel történetírásért, de eltűnik; a megbízó életéből groteszk, bibliai utalásokkal átszőtt epizód
- **Mia** – Modern *Bűn és bűnhődés*-átirat, IKEA-márkanevek között, erős csattanóval.
- **Regehű** – Prostituált és munkanélküli férfi kapcsolatának kiüresedése, a test „nem a sajátom” motívummal.
- **Nyuszi** – Hentesüzletben játszódó, hétköznapi jelenet, amely váratlanul abszurd és brutális fordulatot vesz.
- **Delila** – Három barát kutatja egy negyedik öngyilkosságának okát, szürreális utazás keretében.
- **Viki** – Női főszereplő robotférjével küszködik, majd „átadja” a Kaszásnak.
- **Zsejke** – Drakula gróf jövendőli meg a 20. századi vérfürdőket.
- **Cina** – Alternatív történelmi sztori, melyben Ernst Lajos megmenekül a holokausztól cserehalál révén.
- **Smaranda** – Erdély visszacsatolásakor játszódó, erotikus-humoros történet a „nőcsábász postásról”.

IV. Tematikai és stilisztikai sajátosságok – példákkal

1. **Történelmi beágyazottság** – *Cina*: a holokauszt alternatív kimenetele, cserehalál története.
2. **Groteszk és abszurd világkép** – *Nyuszi*: robbanással végződő, hétköznapi jelenet egy hentesüzletben.
3. **Nőalakok sokfélesége** – *Delila*: a magánnyomozó, aki gyilkosságra készíti a kuncaftját
4. **Márkanevek és fogyasztói utalások** – *Mia*: IKEA-termékek és brandek hangsúlyos szerepe.
5. **Gasztronómiai motívumok** – *Nyuszi*: a hentesüzlet finomságait eszi a két jó barát a történések alatt
6. **Bibliai utalások** – *Gerda*: Lót története és Szodoma motívuma jelenik meg groteszk kontextusban.
7. **Intertextualitás** – *Nyuszi*: Arany János *Walesi bárdok* sorának jelöletlen beemelése.
8. **Nyitó- és zárómondatok kiemelt szerepe** – *Regehű*: kapcsolat felbomlását előrevetítő nyitómondat és személyes, fájdalmas zárlat.

V. Összegzés – a kötet jelentősége

1. A szórakoztató és a szépirodalom összefonódása

- A novellák egyszerre nyújtanak élvezetet és gondolatébresztést.
- Az olvasó mind intellektuálisan, mind érzelmileg bevonódik.

2. **A groteszk, abszurd, ironikus hang nem öncélú**

- A mindennapi élet fonákját mutatja.
- Megkérdőjelezi az irodalom „szent komolyságát”.

3. **A mottó érvényesülése**

- „Kibillent az élet az elviselhetetlen normalitásból.”
- A történetek az élet kiszámíthatatlanságát, a boldogság és tragédia közelségét ábrázolják.

4. **Összkép**

- Erős egyéni hang.
- A *Vesztett paradicsom* fontos példája annak, hogyan lehet a popkultúrát és a magas irodalmat egységbe foglalni.